

**VEZETÉKES ENERGIAELLÁTÁSI TEVÉKENYSÉGET VIZSGÁLÓ
SZAKÉRTŐ BIZOTTSÁG**

**Jelentés
a Kormány számára**

a Vezetékes Energiaellátási Tevékenységet Vizsgáló Szakértő Bizottság munkájáról

2006. december 5.

A Kormány a vizsgálatra 2006. 09. 27.-i ülésén kilenctagú bizottságot hozott létre (elnök: Vajda György, tagok: Bobula András, Borszékíné Cserhádi Erika, Kovács Csaba, Magyarai Dániel, Vári Anna, Varró László, Vissi Ferenc, Wiegand Győző). A Bizottság az energiaellátás számos kérdését megtárgyalta, jelentésünk azonban csak azokra tér ki, melyekre a Kormány figyelmét fel kívánjuk hívni, illetve melyek állami szerepvállalást igényelnek. A Bizottság hatásvizsgálatokat nem végeztetett, hanem elismert szakértőket kért fel tanulmányok készítésére, a tárgyalásra kerülő kérdések helyzetének és problémáinak bemutatására. Ezek megvitatása során került sor a nézetek kifejtésére, a tanulmányokat jelentésünkhöz mellékeljük. A Bizottság állásfoglalásait általában konszenzussal alakította ki, néhány kérdésben egyes tagok különvéleményt képviseltek. A különvéleményeket a jelentés tartalmazza.

Az energia rendelkezésre állása és költsége nem csak a gazdaság versenyképességének fontos tényezője, hanem a lakosság közérzetének és életszínvonalának is. A háztartási energiaköltség nagyon jelentős hányadot tesz ki az alacsony jövedelmű rétegek kiadásaiban. Ezért az energiaellátás vizsgálatánál nem mellőzhetők a társadalmi vonatkozások. Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy a fogyasztó számára a legfontosabb érték közvetítő az ár. Helytelen árképzés nem ösztönöz energiatakarékosságra, és torz energia-felhasználási szerkezet kialakítására vezethet (pl. a földgáz indokolatlanul nagy elterjedéséhez).

1. A földgázellátás fontosabb kérdései

– Magyarország teljes energia-felhasználásnak mintegy 45%-át földgázzal fedezzük, aminek 80%-át import biztosítja. A földgáz harmadát a lakosság használja fel, a háztartások fűtése legnagyobb részét földgázra alapul. A felhasználásból az erőművek és fűtőművek részesedése 30%. A földgázszükséglet a jövőben tovább fog nőni, ami a behozatal emelkedését okozza.

– A magyar földgázrendszer műszaki színvonala megfelelő, de fejlesztése nem tartott lépést a földgázfelhasználás gyors növekedésével, mert az alacsonyra leszorított gázárak nem biztosították a szükséges fejlesztési forrásokat. A gázrendszer a teljesítőképessége határára jutott, egy tartós kemény tél fogyasztói korlátozást tehet szükségessé.

– A gázkorlátozás megelőzésére sürgősen szükséges a kereskedelmi gáztárolói kapacitás növelése (új tároló létesítése, ill. a meglévők bővítése), valamint az importvezetékek kapacitásbővítése. Az ezekhez szükséges beruházásokat új létesítmények esetén ösztönözni kell, meglévők esetében a tulajdonosoktól kell elvárni. A MEH ezt előmozdító törekvései a Kormány támogatását igénylik. A téli csúcsterhelés csökkentése érdekében olyan szabályozásra van szükség, ami a megszakítható és alternatív fogyasztókat ebben az időszakban más energiahordozó használatára és fokozott energiatakarékosságra ösztönzi.

– Hosszabb távon szükséges az Ukrajnán áthaladó import mellett új import-beszállítási útvonal kialakítása. Ezt a Törökországba irányuló „Kék folyam” meghosszabbítását jelentő Déli vezeték vagy – kisebb valószínűséggel – a Nabucco-projekt teheti lehetővé. Figyelemmel kell kísérni az ezekkel kapcsolatos nemzetközi fejleményeket, és a gyorsabb megoldást kínáló változat mellett célszerű magunkat elkötelezni. Ellátásbiztonságunkat növelné és gazdasági haszonnal is járna, ha a vezeték Magyarországon keresztül haladna, ehhez célszerű lenne nyomvonalat felajánlani.

– A Bizottság megítélése szerint az önálló, csak stratégiai készletezést biztosító tároló, valamint a feltöltéséhez és kiterheléséhez szükséges infrastruktúra hosszú ideig kihasználatlanul

álló létesítmény lenne, ami nem csak gazdaságilag hátrányos az országnak, hanem a vész-helyzeti működőképességet is bizonytalanná tenné. Ezért a stratégiai készletezést folyamatosan működő, kereskedelmi célokat is kiszolgáló tárolókban célszerű megvalósítani, részben új tárolóban, részben a meglévő tárolói kapacitások igénybevételével. Egy ilyen megoldás növeli az üzembiztonságot, csökkenti a stratégiai készlet koncentráltóságából adódó hátrányokat, a földgázellátó-rendszer megtáplálását kiegyensúlyozottabbá teszi. Új földgáztároló létesítése a szezonális tároláshoz is sürgősen szükséges. A javasolt koncepcionális változtatásokat a szabályozás keretében kell érvényesíteni.

– A Bizottság lát lehetőségeket a gázbeszerzési ár mérséklésére az EON Ruhrgas és az EON Földgáz Trade, valamint az EON Földgáz Trade és a GDF közötti szerződés árának felülvizsgálatával, továbbá a Gazprom magyar gázpiaci érdekeltségéhez kapcsolódó lehetőségek kihasználásával. Megjegyzendő, hogy Magyarország drágábban vásárolja az orosz gázt, mint a legtöbb európai ország.

– A gázár kompenzációs rendszerének mielőbbi felszámolását a Bizottság indokoltan tartja, mert a jelenlegi rendszer igazságtalan, mivel a rá nem szorultakat is támogatja, annak fedezetét végső fokon az állampolgárok adója fedezi, akik közül sokan nem is gázfogyasztók. A jelenlegi rendszer hibás energiagazdálkodási döntésekre ösztönöz (fogyasztás gyors felfutása, fejlesztés elmaradása, pazarlás, távfűtés versenyképtelensége, stb.) és a költségvetésből fedezhetetlen. Helyes, hogy a kompenzációt rászorultságra alapuló szociális támogatási rendszer váltsa fel. A jelenlegi tömbös támogatás leépítése és helyébe a szociális támogatási rendszer bevezetése azonban fokozott körültekintést és a kölcsönhatások számbavételét igényli (pl. a távfűtésnél), nehogy elviselhetetlen terhek zúduljanak a lakosság egyes rétegeire. A szociális támogatási rendszer teljes kidolgozása nagy késedelemben van (tisztázatlanok az igénybevétel feltételei, a számlázás módja stb.), ami nagyon súlyos társadalmi feszültségekkel fenyeget.

– Az Európai Unió előírásának megfelelően a földgázpiacot 2007. 07. 1.-ig a lakosság számára is meg kell nyitni. A szükséges jogszabályok kidolgozását fel kell gyorsítani, mert a kialakult jelentős késedelem veszélyezteti a piacnyitási kötelezettség teljesítését. A korlátozott kínálat miatt sem az Európai Unióban, sem Magyarországon nem várható számottevő verseny kialakulása. Így illúzió lenne a piacnyitástól jelentős versenyt vagy az árak csökkenését remélni.

2. A villamosenergia-ellátás problémái

– A magyar villamosenergia-rendszer 5,3 millió fogyasztót szolgál ki, ezek 93%-a háztartás. Az ellátás helyzetét alapvetően meghatározza, hogy a privatizáció során az erőművek jelentős része, továbbá az áramszolgáltatók nagy multinacionális társaságok tulajdonába kerültek. A 2007 közepi teljes piacnyitás feszített jogszabály-alkotási munkát követel. A teljes piacnyitáshoz új törvényt kell alkotni, amelyhez még új végrehajtási rendeletek, szabályzatok és engedélyek tartoznak, ill. az érintett szolgáltatók körében vállalati-szervezeti átalakításokra is szükség lesz. Mindehhez a rendelkezésre álló idő nagyon rövid.

– A magyar energiaellátás nagyon erős importfüggése indokolja, hogy a villamosenergia-ellátás minél szélesebb energiabázisra (földgáz, atom, szén, megújuló) támaszkodjon. A következő évtizedben sok ezer megawattot kitevő új teljesítőképességre lesz szükség, főként a leállításra kerülő erőművek pótlására, kisebb mértékben az igénynövekedés fedezésére. Úgy

tűnik, hogy kellően átlátható, valós piaci viszonyok közepette a piaci erők kellő ösztönzést jelentenek erőművek építésére. Állami feladat az erőmű-építési szándékokat – transzparens eszközökkel – a kiegyensúlyozott energiaszerkezet irányába terelni.

– A Bizottság többsége szerint a paksi atomerőmű üzemidejének meghosszabbítása a jelenlegi magyar energiapolitika egyik kulcskérdése. Szerepe van – többek között – az ellátásbiztonság növelésében és a Kiotói vállalás teljesítésében. Az üzemidő-hosszabbítási törekvés országgyűlési támogatása fontos és hasznos lépés, de az eljárás lezárását jelentő engedélyek kiadása még jó néhány évbe telik, így a folyamat megzavarható. Az atomerőművek körül gyakran alakul ki politikai, társadalmi vagy nemzetközi konfliktus, sok körülmény lobbanthatja fel az ellenzést és idézhet elő szenvedélyes vitákat. A hosszabbítás megakadályozása további 2000 MW-tal növelné az erőműépítés igényét – meglehetősen feszített ütemben, és mintegy 3 milliárd m³-el növelve a földgázszükségletet. A Kormány feladata azoknak a hazai és nemzetközi kötelezettségeknek a teljesítése, melyek a nukleáris biztonság, a radioaktív hulladék elhelyezés és a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozása terén fennállnak.

– A Bizottság többsége távlatilag is fontosnak tartja az atomenergia szerepét a magyar energiapolitikában. Új atomerőművi blokkokat a jelenlegi blokkok pótlására célszerű üzembe helyezni – feltehetőleg paksi telephelyen. A következő évtized közepe táján időszerű megvizsgálni az új blokkok építésének szükségességét és lehetőségét, figyelembe véve a magyar viszonyok között számításba jöhető harmadik generációs erőművek üzemi tapasztalatait.

Vári Anna különvéleménye:

Az energiahatékonyság növelésében, az energiatakarékosságban jelentős tartalékok vannak, óvatos becslések szerint az energiafogyasztás 20-30%-kal csökkenthető (az EU átlagban 20%-os csökkenést tervez, de nálunk természetesen jóval nagyobbak a tartalékok). Energiatakarékossággal, hatékonyságnöveléssel és a megújuló energiaforrások alkalmazásának ösztönzésével elérhető, hogy az országnak már középtávon sem lesz szüksége az atomenergia alkalmazására. Ez utóbbival kapcsolatban problematikus, hogy a paksi atomerőmű élettartamának meghosszabbítása súlyos biztonsági kérdéseket vet fel (erre a Jelentés óvatos utalást tesz), a nagyaktivitású radioaktív hulladék lerakó építése pedig a jelenlegi előrejelzések szerint kb. 240 Mrd Ft (erősen alulbecsült adat). Mindezek miatt nem támogatom újabb atomerőművi blokkok építését hosszabb távon sem, és aggályosnak tartom a jelenlegi blokkok élettartamának meghosszabbítását is.

– A megújuló energiákra alapuló villamosenergia-termelést koordinálni kell a villamosenergia-rendszer üzemviteli lehetőségeivel (csatlakozási teljesítmény, tartalék kapacitás, rendszerszabályozás). A szélenergia-építés lehetőségét korlátozni fogja a széljárás véletlenszerűségét ellensúlyozó, teljesítményét gyorsan változtatni tudó erőművek hiánya. Ennek áthidalására egy szivattyús-tározós vízerőműre van szükség. A biomassza tüzelésű erőművek-nél – az erdők védelmében – a fa tüzelőanyag minél nagyobb hányadát e célra létesített energiaültetvényeken indokolt megtermelni.

– A Bizottság többségének véleménye szerint a hosszú távú áramvásárlási szerződések (HTM-ek) jelenlegi rendszerét meg kell szüntetni, mert torzítják a piaci viszonyokat. Ennek ütemét és mértékét az Európai Unió Bizottságával esedékes tárgyalások kimenetétől függően kell kialakítani. E tárgyalás során a Kormánynak olyan megállapodásra kell törekednie, ami biztosítja a piaci verseny feltételeit, de nem okozza az áramárak jelentős növekedését. A régi hosszú távú szerződések megszüntetésének megalapozásához olyan jogi háttér kialakítása célszerű, ami elkerülhetővé teszi a peres eljárásokat. Figyelembe kell venni, hogy a szerződés-

sek mögött magánérdekek és a közérdek bonyolult kapcsolódásai és kölcsönhatásai húzódnak meg. A hosszú távú szerződésekkel lekötött kapacitások teljes körű felszabadítása, a folyamatok átláthatósága és a referencia árszint biztosítása a villamosenergia-piac eredményes működése és a hosszú távú ellátásbiztonság – befektetői kockázatu erőműépítések – lényeges feltétele.

Wiegand Győző különvéleménye:

Megítélésem szerint a HTM-ek egységes felmondása (felszámolása, megszüntetése) nagy valószínűséggel jelentős villamosenergia-áremelkedéssel járna a következő fő okokból:

1.) A villamosenergia-piacon az utóbbi időben jelentős áremelkedés volt és ez a tendencia a közeljövőben valószínűleg folytatódik.

2.) A paksi atomerőmű a piacon több 10 Mrd forinttal magasabb áron tudná értékesíteni az általa termelt villamos energiát a jelenleg hatályos HTM megszüntetését követően. (Ezt a többletbevételt az állam mint tulajdonos elvonhatja, de a villamosenergia-árban mindenképpen megjelenne.)

3.) A HTM-el rendelkező nagyerőművek (Mátrai, Dunamenti és Tiszai Erőmű) által termelt villamos energia és rendelkezésre bocsátható teljesítmény a magyar fogyasztók ellátására nélkülözhetetlen. (Többlet importból csak elenyésző töredéke pótolható.) Így minden ok megvan annak feltételezésére, hogy a HTM-ek megszüntetésével drasztikusan átrendezett piacon ezek az erőművek szolgáltatásaikat magasabb áron tudják eladni, mint amilyen árat a HTM-ek meghatároznak. Ez az ártöbblet több 10 Mrd Ft lehet.

Szükségnek tartom a Kormány figyelmét felhívni arra, hogy a HTM-ek megszüntetésének a villamosenergia-árakra való hatását illetően a szakmai vélemények nagyon ellentmondóak. Ez a probléma óvatos, minden következményében átgondolt kezelést indokolja. Ismereteim szerint az EU előírások az állami támogatások megszüntetésére irányulnak, így nem tesz szükségessé az állami támogatást nem tartalmazó HTM-ek felszámolását.

– A Bizottság többsége szerint felülvizsgálandó a kapcsoltan, valamint a megújuló forrásokból előállított villamos energia támogatási rendszere, összhangban az Európai Unió követelményeivel. A jelenlegi, túlzottan magas dotáció torzítja a piacot és növeli a fogyasztói árakat. A szerzett jogokat nem érintő új rendszerben támogatás csak a beruházások megtérülésének időtartamára indokolt, azt követően versenyképességet kell megkövetelni. Helyes lenne a támogatást pályázat alapján odaítélni, figyelembe véve a villamosenergia-rendszert terhelő járulékos költségeket is. A kapcsolt termelés támogatási rendszerének átalakításakor különös gondot kell fordítani a nagyvárosi távfűtés stabilitásának biztosítására, figyelembe véve az energetikai, a környezetvédelmi és a szociális szempontokat.

Vári Anna különvéleménye:

A megújuló energiaforrásokkal a Jelentés meglehetősen szűkszavúan foglalkozik. Bár többségük ma még nem versenyképes, néhány éven belül minden bizonnyal azzá fognak válni. Emellett lényeges, hogy hosszabb távon olyan infrastruktúra kialakulását tesz lehetővé, amely a hatékonyabb és fenntarthatóbb energiatermelést és -felhasználást segíti. A kiépült infrastruktúrát máról holnapra nem lehet megváltoztatni, ezért a mai döntések meghozatalánál nem csak a pillanatnyi helyzetet, hanem az energiahordozók árának és biztonságos rendelkezésre állásának jövőbeli alakulását is figyelembe kell venni.

– A villamosenergia-árakat sok körülmény (olajár, földgázár, gazdasági klíma, verseny, adópolitika, dotációk, környezetvédelem, energiaszerkezet stb.) befolyásolja. A Bizottság valószínűtlennek tartja, hogy a teljes piacnyitás vagy a HTM-ek felbontása önmagában jelentős fogyasztói áremelésekkel járna. A teljes piacnyitástól számottevő verseny kialakulása nem

remélhető, így a fogyasztói villamosenergia-árakra csökkentő hatás sem várható. A piacnyitás átmeneti időszakában lehetséges zavarok elkerülésére a lakosság és a kisfogyasztók esetében fenn kellene tartani az ellátási kötelezettséget.

– Magyarországnak földrajzi fekvése és villamos távvezetési kapcsolatai révén jó esélye van a térségi központ szerepének betöltésére. A gazdaságdiplomácia eszközeivel is törekedni kellene a regionális kapcsolatok erősítésére és regionális áramtőzsde létrehozására (esetleg egy hazai áramtőzsdéből kifejlesztve). A hazai áramtőzsde létesítése esetleg indokolhatja költségvetési források igénybevételét is.

– A Bizottság többsége nem tartotta aktuálisnak a Magyar Villamosenergia-ipari Rendszerirányító tulajdonosi leválasztásának vizsgálatát, mert a villamosenergia-ellátásban bekövetkező jelentős átalakulások (új működési modell, teljes piacnyitás, HTM-ek megszűnése, rendszerhasználati költségek átrendezése) közepette a rendszerirányító helyzetének elbizonytalanodása súlyos kockázatot jelentene.

Kovács Csaba és Vári Anna különvéleménye:

A piacnyitás sikeressége, illetve az ahhoz fűződő közérdek érvényesülése követeli meg a rendszerirányító helyzetének megváltoztatását. Olyan rendszerirányítóra van szükség, mely egyrészt tulajdonosa az átviteli hálózatnak és az ahhoz kapcsolódó rendszerirányításhoz szükséges eszközöknek, másrészt pedig valóban független a piaci szereplőktől. Jelenleg csupán az elsőnek említett feltétel teljesül, mivel a MAVIR Rt. az MVM csoport részeként nem független. Véleményünk szerint szükséges a MAVIR Rt. és az MVM csoport tulajdonosi szétválasztása.

3. Kommunális hőszolgáltatás

– A távfűtés az önkormányzatok hatáskörébe tartozik, ezért a kormányzati ráhatás lehetősége csekély. Távfűtéssel biztosítják a lakásállomány 15%-ának (650 000 lakás) fűtését, ennek 90%-a panelház. A távfűtést szociálpolitikai okokból, valamint a környezetvédelem és az energia-megtakarítás érdekében indokolt fenntartani, sőt a két utóbbi előny érdekében bővíteni is érdemes. A mintegy 90 településünkön működő távhőszolgáltató rendszerek műszaki és gazdasági jellemzői lényegesen eltérőek, célszerű lenne követelményeket támasztani a műszaki és üzleti hatékonyság javítására. A támogatás odaítélésénél energetikai és gazdasági megtakarítást egyaránt meg kell követelni.

4. Energiatakarékosság

– Az energiaellátás és energia-felhasználás hatékonyságának növelése nem csak az energia-megtakarítás miatt fontos, hanem enyhíti az energiahasznosítást terhelő egyéb kedvezőtlen hatásokat is. Csökkenti a környezetszennyezést, az egészségi ártalmakat, a szükséges beruházások mértékét, a társadalmi aggályokat és vitákat, enyhíti a fizetési mérleg hiányát. Az energia-megtakarítás társadalmi és gazdasági támogatást érdemel, a véges anyagi forrásokkal a legtöbb hasznot hajtó megoldásokra kell törekedni. A következő időszakban fokozott támogatást érdemel

- a gáz- és távfűtéses épületek energiahatékonyságának javítása,
- a közlekedés fajlagos energiaszükségletének mérséklése.

– Korszerűsíteni kell az energiahatékonysági alapok működését. A támogatások (kedvezményes hitel, adókedvezmény stb.) odaítélésénél egyrészt együttesen kell mérlegelni az energetikai és a gazdasági eredményességet, másrészt ki kell küszöbölni a részrehajló érdekek érvényesülését. Adókedvezményt érdemel a fűtési rendszerek korszerűsítése, célszerű előnyben részesíteni a panelházak egycsőves rendszereinek átalakítását és az egyedi hőmennyiség alapú elszámolás feltételeinek megteremtését, ugyancsak fontos a lakásállomány túlnyomó többségét kitevő, nem paneles technológiával készült épületek fűtés-hatékonyságának növelése. A közlekedés területén a városi tömegközlekedés fejlesztését, a P+R rendszerek bővítését és a közúti teherszállítás vasútra történő áttérítését kell elsősorban előmozdítani.

– A tisztánlátás érdekében az energia megtakarításának lehetőségeit széleskörűen ismertetni kell – felhasználva a médiát. A tudatformálásban támaszkodni lehet az e téren már jelenleg is aktív környezetvédő szervezetekre, valamint a lakossággal kapcsolatot tartó energiaszolgáltató vállalatokra is. Az állami feladatok ellátása, a nemzetközi kötelezettségek teljesítése, valamint az ismeretterjesztő tevékenység koordinálása megkívánja az energetika területén működő szervezetek (Magyar Energia Hivatal, Országos Atomenergia Hivatal, Energia Központ) hatékony működését és hatáskörének bővítését az Európai Unió előírásokkal összhangban.

Budapest, 2006. december 5.

Vajda György
a Bizottság elnöke

Mellékletek (6 tanulmány)